

Abstract.

Belousova O.S. The influence of resource abundance on the effectiveness of the institutional development of resource economies.

The article is devoted to the study of the mutual influence of resource abundance and the effectiveness of the institutional development of resource economies, as well as the mechanisms of transmission of resource abundance to the resource curse, with an ineffective institutional system.

It was determined that it is the nature of public institutions that exist in a particular country that determines the success or failure of a given country's development in the long term.

It has been substantiated that in countries with a low level of institutional development, resource abundance creates authoritarian institutions and even anarchy. Natural wealth contributes to economic growth if a country has strong institutions, but it can also have a negative effect if institutions are weak. According to the author, the economic development of society is impossible without advanced political development, that is, without the formation of public political institutions.

The ways leading to the deliverance of a resource-dependent country from a resource curse are proposed: diversification of the economy, efficient use of budget funds, smoothing out volatility; the most effective institutions for overcoming the resource curse are: strong protection of property rights, an open economy, low levels of corruption, and political institutions such as government accountability and guarantees that contracts are fulfilled.

Key words: *institutions, resource wealth, resource curse, institutional changes, effective institutional system, resource economy, transmission mechanisms, economic growth.*

УДК:338.2.332

СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

**БОГОМОЛОВА К.С., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Тенденції глобалізації, посилення інтеграційних процесів, а також сучасна криза світової продовольчої системи, яка пов'язана зі збільшенням чисельності населення Землі, підвищенням рівня життя в умовах обмеженої кількості земельних та інших ресурсів для виробництва продуктів споживання, визначає об'єктивну необхідність підвищення конкурентоспроможності продукції агропромислового виробництва. Це визначається винятковим значенням аграрного комплексу у забезпеченні сталого розвитку аграрного ринку, здійсненні продовольчої незалежності, розширення експортного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва та ефективності господарювання аграрних підприємств в своїх роботах досліджували В.Г. Андрійчук, О.Д. Гудзинський, С.І. Дем'яненко, О.Ю. Єрмакова, С.М. Квапа, П.М. Макаренко, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, М.П. Сахацький, І.Н. Тоїха, В.В. Юрчишин, та ін. Теоретичні засади формування стратегій конкуренції викладено також у працях зарубіжних учених: Г.Л. Азоева, М.Е. Портера, У.М. Ліферта, Д.М. Майера, Т.К. Пауелла, Й.А. Шумпетера, Р.А. Фатхутдінова та ін.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є виділення сутності конкурентоспроможності сільського господарства за допомогою зіставлення різних підходів до аналізу даної категорії та виявлення чинників, які її формують.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно досліджень, проведених з метою вивчення явища конкуренції в економічній теорії, не існує загальноприйнятого тлумачення поняття «конкуренція».

Відомого економіста Адама Сміта прийнято вважати засновником класичної концепції конкуренції. Серед основних положень теорії Сміта – це ототожнення конкуренції з принципом «невидимої руки», визначення умов існування ефективної конкуренції, вперше показав, яким чином конкуренція, зрівнюючи норми прибутку, призводить до оптимального розподілу праці і капіталу між галузями, розробив елементи моделі досконалої конкуренції, зробив суттєвий крок до формування теорії оптимального розподілу ресурсів в умовах досконалої конкуренції.

Вагомий внесок в дослідженні категорії «конкуренція» та «конкурентоспроможність» належить американському економісту М. Портеру, який визначає конкуренцію на ринку як результат дії п'яти сил: суперництва між продавцями-конкурентами (горизонтальної конкуренції), загрозою появи нових конкурентів та загрозою появи товарів-замінників (потенційної конкуренції), контролю з боку постачальників та контролю з боку покупців (вертикальної конкуренції) [1].

Наприкінці 1970-х років М. Портер вперше застосовує поняття «конкурентоспроможність». За думкою М. Портера [2] конкурентоспроможність є порівняльною характеристикою підприємства, яка відбиває різницю між рівнем ефективності використання на ньому всіх видів ресурсів порівняно до аналогічних показників інших підприємств певної однорідної групи. Конкурентоспроможність підприємства є відображенням відносного

рівня ефективності використання усіх видів наявних у цього підприємства виробничих ресурсів.

Група науковців О.М. Сумець, О.Є. Сомова і Є.Ф. Пеліхов визначають конкурентоспроможність підприємства як – «стабільно діюче прибуткове підприємство», а саме, результат діяльності всіх підрозділів підприємства у всіх напрямках виробництва та його обслуговування та його здатність у поточному періоді та в довгостроковій перспективі забезпечувати вищу, порівняно з конкурентами, ефективність виробництва та вигідність реалізації своїх товарів [3].

І.М. Кирчата вважає, що це здатність підприємства ефективно використовувати свій конкурентний потенціал, зберігаючи при цьому своє становище на конкурентному ринку, або ж розширювати зайнятий сектор ринку, постійно вести пошук і раціонально реалізувати виявлені резерви конкурентного потенціалу в умовах обмеженості ресурсів [4].

На думку В. Іванюти конкурентоспроможність підприємства – здатність підприємства шляхом запровадження новацій у виробництво продукції або надання послуг приваблювати споживачів кращими якісними характеристиками виробленої продукції за нижчою ціною та здатністю даного підприємства мати відмінності від підприємств конкурентів за рівнем ефективності господарської діяльності, спроможністю пристосовуватися до умов економічної кон'юнктури [5].

Ми визначаємо конкурентоспроможність підприємства як здатність підприємства вести стабільне ефективне господарювання (оснащення технічного рівня виробництва, виконання своєчасних фінансових зобов'язань, вирішення соціальних потреб працівників), ефективно використовувати наявні виробничі, фінансові, трудові ресурси, задля виробництва та реалізації продукції, яка здатна задовольняти суспільний попит на певному цільовому ринку в певний час в необхідній кількості.

Поняття конкурентоспроможності аграрних підприємств в сучасному розумінні включає крім всіх перелічених характеристик здатність формування таких фінансово-економічних результатів, які б забезпечували просте або розширене відтворення товаровиробника [6]. Ми цілком погоджуємося з наведеним визначенням, адже, в умовах пригніченості економічних інтересів підприємств-товаровиробників та панування на аграрному ринку суб'єктів сфери споживання, агровиробники недоотримують прибуток та фактично знаходяться на межі простого відтворення.

Аналізуючи науково-теоретичні аспекти поняття конкурентоспроможності, можемо зробити висновок, що це – багатогранна категорія, яку треба розглядати на рівні товару, підприємства, галузі, країни. У зв'язку з цим не існує єдиного підходу до визначення даної категорії. Розуміння сутності конкурентоспроможності аграрних підприємств слід розглядати через особливості аграрної галузі, серед яких:

- ризик впливу змін природно-кліматичних умов на результати господарської діяльності аграріїв;
- збереження та розширене відтворення родючості ґрунтів, недопущення нанесення шкоди навколишньому середовищу в процесі виробництва, створення безпечної органічної продукції;
- тривалий період окупності, сезонність виробництва ;
- низька рентабельність агровиробництва;
- невисокі показники виробництва валової доданої вартості.

Втім, аграрний сектор сьогодні є галуззю, що розвивається найбільш динамічно. Впродовж останніх років поступово зростають посівні площі, підвищується рівень урожайності, застосовуються інтенсивні і ресурсощадні технології.

Агропромисловий комплекс в 2016 році забезпечив 12 % ВВП, третину експортної валютної виручки і оновив рекорд врожаю зернових, зібравши 66 млн. т [7]. Врожай зернових й зернобобових у 2017 склав 61,3 млн т з 14,5 млн га при урожайності 41,8 ц/га. Основний фактор, що вплинув на зниження урожайності – недоотримання суттєвої кількості опадів в період вегетації культури.

Рекордні показники врожаю за всі роки незалежності України були зафіксовані у 2018 році – це 66,4 млн. т зерна при урожайності 46,5 ц/га (в 2017 р. – 41,8 ц/га) з 14,3 млн га [8].

На думку О.В. Кописки, найважливішим фактором конкурентоспроможності аграрного підприємства є конкурентоспроможність його продукції. При цьому ключовою характеристикою продукції автор називає її цінову перевагу. Зниження витрат пропонується досягти за рахунок підвищення продуктивності праці, ефективного використання ресурсів та виробничого потенціалу, впровадження науково обґрунтованої спеціалізації та концентрації виробництва [9].

Наша думка полягає в тому, що кількість чинників, які впливають на конкурентоспроможність аграрного виробництва досить велика і залежить вона від особливостей та сучасних тенденцій розвитку даної галузі.

Створивши Теорію конкурентних переваг країни, Портер через ідею, так званого, «Національного ромба» розкрив основні детермінанти економіки, що формують конкурентне макросередовище, в якому діють підприємства цієї країни. До ключових характеристик автор відносить: параметри факторів (фактори виробництва), стратегія фірм, їх структура та суперництво, параметри попиту, родинні та підтримуючі галузі, виділяє випадкові події та уряд.

Пропонуємо застосувати концепцію детермінантів «Національного ромбу» по М. Портеру для визначення факторів формування конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Безумовно, серед ключових факторів виробництва виступають природно-кліматичні умови; наявність водних ресурсів для ведення аграрного виробництва; земельні площі, на яких вирощують сільськогосподарську продукцію, та якість цих площ (родючість ґрунтів); рівень техніки та використання технологій підвищення урожайності (зокрема, використання засобів захисту рослин і мінеральних добрив); доступність до фінансових ресурсів та уміння ними управляти. Впровадження сучасних технологій в сільському господарстві неможливо без участі висококваліфікованих спеціалістів. В якості індикатора ефективності застосування новітніх технологій й технічних засобів разом з кваліфікованими трудовими ресурсами при високому рівні механізації та низькому зносі основних виробничих фондів виступає показник об'єму доданої вартості в сільському господарстві на одного робітника. В таблиці представлені показники деяких країн, без урахування даних по країнам Північної Америки (Канади, США), згідно даних Всесвітнього банку за 2016 рік [10].

Таблиця

Додана вартість в сільському господарстві на одного робітника в 2016 р., дол. США (в постійних цінах 2010 р.)

<i>Країна</i>	<i>Додана вартість, дол</i>
Норвегія	98,129
Франція	88,578
Фінляндія	84,428
Нідерланди	81,215
Бельгія	73,738
Австралія	55,934
Італія	59,978
Вірменія	18,401
Білорусь	17,133
Україна	9,963
В середньому по світу	1878,10

Аналіз даних Всесвітнього банку свідчить про те, що сільське господарство розвинутих країн відрізняється великим ступенем інтенсивності та продуктивності, а також високим рівнем механізації, автоматизації та комп'ютеризації аграрних процесів, а через це відбувається зниження зайнятості в аграрному секторі некваліфікованої робочої сили та витіснення ручної праці в рослинництві та тваринництві.

Сучасні тенденції розвитку економіки вимагають впровадження новітніх методик стратегічного управління. Стратегія підприємства – це довгостроковий план дій ведення бізнесу в умовах неповноти інформації про майбутній стан макросередовища та підприємництва, що включає формування місії, довгострокових цілей, аналіз сильних та слабких сторін діяльності організації, вивчення факторів впливу зовнішнього середовища, формування шляхів і правил ефективного використання стратегічних ресурсів.

Враховуючи особливості аграрних підприємств, при розробці стратегії, на часі є актуальним спрямовувати зусилля на розвинення інтеграційних заходів горизонтального та вертикального типу з метою створення потужних кооперативів для здійснення спільної постачальницької, збутової та переробної діяльності, як засіб протидії крупним посередницьким організаціям, задля відстоювання інтересів товаровиробників в процесі розподілу виготовленої сільськогосподарської продукції.

Наявність в аграрному секторі конкуренції є стимулюючим фактором до підвищення якості продукції, впровадженню новітніх технологій та механізмів, залученню заходів, здатних удосконалити ведення господарської діяльності, з метою зниження витрат та збільшення об'ємів виробництва.

Важливу роль при визначенні факторів формування конкурентоспроможності аграрних підприємств відіграє організаційна структура. Оптимізація організаційної структури фірми вирішує питання зниження витрат на персонал; гнучкості та оперативності в прийнятті рішень; усунення дублювання обов'язків; зручності формування внутрішніх інформаційних потоків; підвищення значимості кожного робітника.

Величезну роль у формуванні конкурентоспроможності сільського господарства відіграє держава. Як зазначалось вище, сільське господарство є галуззю з невисоким рівнем доданої вартості, в той же час, продукція, що виробляється в рослинництві та тваринництві приймає участь у формуванні продовольчої безпеки, саме тому аграрний сектор потребує найбільшої підтримки з боку держави. Серед

основних заходів, спрямованих на підвищення рівня конкурентоспроможності сільського господарства, першочерговим є розв'язання питань щодо доступності товаровиробників до фінансових ресурсів. На сьогоднішній день, комерційним банкам не цікаво надавати кредити агровиробникам через ризики, пов'язані з впливом природних чинників, сезонністю бізнесу, а також через те, що рентабельність дрібно та середньотоварних суб'єктів господарювання здебільшого нижча за відсоткові ставки за кредит, що діють на ринку кредитних послуг [11].

Потребує подальшого удосконалення заходи держави щодо формування інвестиційно-інноваційного розвитку, митно-тарифного регулювання, податкової політики, ринку цінних паперів, страхування сільськогосподарських ризиків, матеріально-технічного забезпечення, організації земельних відносин, потреб розвитку сільських територій.

Не можна недооцінювати вплив на сільське господарство суміжних галузей економіки, що поставляють йому засоби виробництва, приймають участь у переробці і зберіганні сільськогосподарської сировини, забезпечують надходження сільськогосподарської продукції до споживача.

На підвищення рівня конкурентоспроможності в сільському господарстві суттєво впливає наступна продукція суміжних йому видів виробництва: у відновленні родючості ґрунтів ключова роль належить використанню засобів захисту рослин і мінеральних добрив; від розвитку тваринництва залежить стан та подальший розвиток виробництва біокормів, ветеринарних засобів, нових порід тварин та птиці, органічне (біологічне) землеробство; для зниження впливу ґрунтово-кліматичних чинників впроваджуються новітні технології біоінженерії - використання генетично модифікованих організмів.

Продовольство зараз є дуже затребуваним ресурсом у світі, так само як вода та енергоресурси. Україна може бути конкурентоспроможною на світовому ринку продовольства, тому що небагато країн світу можуть збільшити виробництво аграрної продукції. Наша держава має природні конкурентні переваги для того, щоб виходити на зовнішні ринки. Український аграрний сектор має величезний експортний потенціал. Наприклад, виробництво зернових зараз становить більш ніж 60 млн. тонн на рік, за прогнозами вчених ми можемо його збільшити до 120-150 млн. тонн на рік.

Держава відіграє значну роль у формуванні рівня попиту на сільськогосподарську продукцію. Аграрний сектор в багатьох країнах світу субсидується. Зокрема, одним із засобів підтримки

товаровиробників є попит зі сторони держави на заздалегідь обговорені об'єми продукції по встановленим цінам. На превеликий жаль, рівень підтримки суб'єктів аграрної галузі в Україні значно поступається від державної підтримки у країнах ЄС. Згідно проведених досліджень, С. Олійник [12] наводить наступні данні: аграрії Греції отримують приблизно 700 євро в розрахунку на один га землі, у Болгарії – 190, у Литві – 143, в Естонії – 112 євро, а в Україні – менш ніж 20 євро. До того ж в ЄС сільгоспвиробники можуть взяти кредит під 3-5% річних.

Ведення агропромислового бізнесу супроводжується впливом непередбачуваних чинників. На сьогоднішній день з метою мінімізувати цінові ризики, дієвим засобом виступають форвардні та ф'ючерсні контракти, державні заходи підтримки, страхування ризиків неврожаю та загибелі сільхозкультур.

В умовах зміни клімату особливого значення набуває впровадження сучасних технологій ведення рослинництва та тваринництва, що надасть можливість знизити залежність галузі від ґрунтово-кліматичних чинників.

Для подальшого нарощування виробничого потенціалу та підвищення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції необхідно вирішити ряд питань, серед яких – подолання технічної та технологічної відсталості, досягнення високого рівня рентабельності виробництва, підвищення продуктивності праці, покращення якості сільськогосподарської продукції.

Висновок. Як зазначалось вище, Україна – експортоорієнтована країна, тому необхідно задіяти всі можливі важелі, щоб у експорті держави домінувала не сільськогосподарська сировина, а вироблена на її основі готова продукція. Сьогоднішній стан речей цілком підтверджує Теорію конкурентних переваг М. Портеру, згідно якої «наявність в країні природних ресурсів не може стати конкурентною перевагою нації. Навпаки, країни з багатими природними ресурсами можуть відставати в економічному розвитку, а ті країни, які відчують нестачу природних ресурсів, - активно розвиватися. Такий розвиток пов'язаний із набутими перевагами, але не з факторами виробництва і тим більше не з використанням природних ресурсів» [13].

Література.

1. Портер М.Э. Конкуренция / М.Э. Портер: пер. с англ. – М. : Вильямс, 2002.
2. Портер М. Международная конкуренция / М.Э. Портер; пер. с англ. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.

3. Сумець О.М. Оцінка конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства: навч.-практ. посібник для студентів економ. спец. / О.М. Сумець, О.Є. Сомова, Є.Ф. Пеліхов. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.

4. Кирчата І.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства в глобальному середовищі: [кол. монографія] / І.М. Кирчата, Г.В. Поясник. – Харків, 2009. – 160 с.

5. Іванюта В.Ф. Теоретико-методологічні підходи формування конкурентоспроможності / В.Ф. Іванюта // Агроінком. – 2008. – № 1-2. – С. 97-101.

6. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на ринку зерна: [кол. монографія] / О.В. Олійник, В.Й. Шиян, В.В. Олійник; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків: ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2011. – 227 с.

7. Підсумки АПК-2016: першість в економіці, третина експорту та рекордні врожаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://propozitsiya.com/ua/pidsumky-apk-2016-pershist-v-ekonomici-tretya-eksportu-ta-rekordni-vrozhai>

8. Україна собрала рекордный урожай зерновых [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://korrespondent.net/business/economics/4034669-ukrayna-sobrala-rekordnyi-urozhai-zernovykh>

9. Копистко О.В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О.В. Копистко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 61-63.

10. Agriculture value added per worker (constant 2005 US) \$ [Electronic resource] // World Bank. — Mode of access: <<http://data.worldbank.org/indicator/EA.PRD.AGRI.KD/countries?display=defaul>>. — Date of access: 15.09.2014.

11. Голобородько Я.О. Напрями вдосконалення кредитного забезпечення конкурентоспроможності підприємств аграрної сфери / Я.О. Голобородько // «Young Scenstist» – 2015. – №5 (20) Ч. 1 – С. 111-118.

12. Олійник С. Фермери просять підтримки / С. Олійник // Газета Експрес 16-17 вересня 2014. – С. 2-3.

13. Теорія конкурентних переваг М. Портера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12461220/ekonomika/teoriya_konkurentnih_perevag_portera_porters_competitive_advantage_theory.

References.

1. Porter M.E. (2002). *Konkurentsya [Competition]*. (Trans). M. E. Porter (Ed.). Moscow: Vilyams [in Russian].

2. Porter M. E. (1993). *Mezhdunarodnaya konkurentsya [International competition]*. (Trans). M. E. Porter (Ed.). Moscow: Mezhdunarodnyie otnosheniya, p. 896 [in Russian].

3. Sumets O.M., Somova O.Ie., & Pielikhov Ye.F. (2007). *Otsinka konkurentospromozhnosti suchasnoho promyslovoho pidpryiemstva* [Assessment of the competitiveness of a modern industrial enterprise]. Kyiv: Profesional, p. 208 [in Ukrainian].

4. Kyrchata I.M., & Poiasnyk H.V. (2009). *Upravlinnia konkurentospromozhnosti pidpryiemstva v globalnomu seredovyshchi: [Managing the Competitiveness of an Enterprise in a Global Environment]*. Kharkiv, p. 160 [in Ukrainian].

5. Ivaniuta V.F. (2008). Teoretyko-metodolohichni pidkhody formuvannia konkurentospromozhnosti [Theoretical and methodological approaches to the formation of competitiveness]. *Abroinkom – Agroincom*, No 1-2, pp. 97-101 [in Ukrainian].

6. Oliinyk O.V., Shyian V.I., & Oliinyk V.V. (2011). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpryiemstv na rynku zerna. [Increasing the competitiveness of agricultural enterprises in the grain market]. *Kharkivskiy natsionalnyi ahrarnyi universytet im. V.V. Dokuchaieva – Kharkiv National Agrarian University named after. V.V. Dokuchaev*, Kharkiv; KhNAU im. V.V. Dokuchaieva, p. 227 [in Ukrainian].

7. Pidsumky APK-2016: pershist' v ekonomitsi, tretyna eksportu ta rekordni vrozhayi [Results of AIC-2016: economy in primacy, third of exports and record crops]. (n.d.). *propozitsiya.com.ua*. Retrieved from <http://propozitsiya.com/ua/pidsumky-apk-2016-pershist-v-ekonomici-tretyna-eksportu-ta-rekordni-vrozhayi> [in Ukrainian].

8. Ukrayna sobrala rekordnyy urozhay zernovykh [Ukraine has collected a record harvest of cereals]. (n.d.). *korrespondent.net*. Retrieved from <https://korrespondent.net/business/economics/4034669-ukrayna-sobrala-rekordnyi-urozhai-zernovykh> [in Ukrainian].

9. Kopystko O.V. (2010). Teoretychni osnovy konkurentospromozhnosti silskohospodarskoi produktsii [Theoretical foundations of the competitiveness of agricultural products]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 1, pp. 61-63 [in Ukrainian].

10. Agriculture value added per worker (constant 2005 US) \$. World Bank. Retrieved from <http://data.worldbank.org/indicator/EA.PRD.AGRI.KD/countries?display=def>>. — Date of access: 15.09.2014. [in English].

11. Holoborodko Ya.O. (2015). Napriamy vdoskonalennia kredytnoho zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpryiemstv ahrarnoi sfery [Directions of improvement of credit support of competitiveness of enterprises of agrarian sphere]. *Molodyy vchenyy – Young Scientist*, No 5 (20) part 1, pp. 111-118 [in Ukrainian].

12. Oliinyk S. Fermery prosiat pidtrymky [Farmers are asking for support]. (2014, September 16-17). *Hazeta Ekspres – Express Newspaper*, pp. 2-3 [in Ukrainian].

13. Sait «Navchalni materialy onlain» [Educational materials online site]. (n.d.). *pidruchniki.com*. Retrieved from http://pidruchniki.com/12461220/ekonomika/teoriya_konkurentnih_pereva_g_portera_porters_competitive_advantage_theory [in Ukrainian].

Анотація.

Богомолова К.С. Сутність та фактори формування конкурентоспроможності аграрних підприємств.

В умовах стрімкого розвитку агропромислового комплексу України питання підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств набуває все більшої актуальності. У статті розглянуто наукові підходи щодо сутності понять «конкуренція», «конкурентоспроможність» та «конкурентоспроможність аграрних підприємств». Проаналізовано основні фактори, що впливають на конкурентоспроможність аграрних підприємств в умовах мінливого ринкового середовища та прояву кризових явищ; вказано на структурні компоненти підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств та запропоновано шляхи їх удосконалення.

Ключові слова: конкурентоспроможність, держава, стратегія, новітні технології, сільськогосподарська продукція.

Аннотация.

Богомолова К.С. Сущность и факторы формирования конкурентоспособности аграрных предприятий.

В условиях стремительного развития агропромышленного комплекса Украины вопрос повышения конкурентоспособности отечественных предприятий приобретает все большую актуальность. В статье рассмотрены научные подходы к сущности понятий «конкуренция», «конкурентоспособность» и «конкурентоспособность аграрных предприятий». Проанализированы основные факторы, влияющие на конкурентоспособность аграрных предприятий в условиях меняющейся рыночной среды и проявления кризисных явлений; указано на структурные компоненты повышения конкурентоспособности аграрных предприятий и предложены пути их усовершенствования.

Ключевые слова: конкурентоспособность, государство, стратегия, современные технологии, сельскохозяйственная продукция.

Abstract.

Bogomolova K.S. Essence and factors in the formation of competitiveness of agricultural enterprises.

With the rapid development of the agro-industrial complex of Ukraine, the issue of improving the competitiveness of domestic enterprises is becoming increasingly important. The article discusses the scientific approaches to the essence of the concepts of "competition", "competitiveness" and "competitiveness of agricultural enterprises." The main factors have been analyzed, so they are absorbed into the competitiveness of agrarian enterprises in the minds of the continuous market medium that will manifest crisis signs; It is indicated on the structural components of the competitiveness of the agricultural enterprises and is based on the goals of them.

Key words: competitiveness, state, strategy, modern technologies, agricultural products.